

PATRISTICA

PATRISTICS

Omilia lui Severian de Gabala cu privire la pace (*De pace – CPG 4214*)

Asist. Dr. Dragoș Boicu¹

Abstract:

The homily *De pace* (CPG 4214) is one of the severian sermons with an undeniable authenticity that gives us an insight of his conflict with John Chrysostom. The homily was composed on occasion of their reconciliation's celebration and it's a reply to Chrysostom's speech on the previous day. Severian skilfully constructs this text by subtly highlighting the shortcomings of John's pastoration. He also emphasizes that the peace of the community does not have its origin so much in the authority of the bishop who claims it – as Chrysostom did in his *De recipiendo Severiano* homily – but in the grace of Christ who offers it.

Keywords:

Severian of Gabala, John Chrysostom, *De pace*, Constantinople, homiletics

I

Cuvântarea Sfântului Ioan Gură de Aur cu privire la reprimirea episcopului Severian de Gabala (*De recipiendo Severiano*²) a fost salutată cu entuziasm de credincioșii care au asistat la rostirea ei, iar împăcarea celor doi ierarhi a reprezentat un eveniment de o importanță deosebită celebrat de-a lungul a două zile de festivități

¹ Asist. Dr. Dragoș Boicu, asistent la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu Email: dragos.boicu@ulbsibiu.ro

² Asist. Dr. Dragoș Boicu, „Omilia Sfântului Ioan Gură de Aur Despre reprimirea lui Severian (*De recipiendo Severiano – CPG 4395*)”, în *RT*, nr. 2/2019.

publice³. Dacă în prima Sfântul Ioan își întinse formal mâinile pentru a-l îmbrățișa pe Severian, în ziua următoare era rândul episcopului de Gabala de a face un gest pe măsură și de a rosti un cuvânt de învățătură care să reflecte intențiile sale pașnice și dorința de împăcare. Aceasta este omilia *De pace* (CPG 4214)⁴.

Context. Severian de Gabala din prisma surselor contemporane

„În acest timp erau (în Constantinopol) doi episcopi renumiți, care erau sirieni de neam, Severian și Antioh. Severian era (episcop) al celor din Gabala, oraș din Siria, iar Antioh era întâistător al Bisericii din Ptolemaida, în Fenicia. Amândoi erau renumiți datorită cuvântărilor retorice. Dar deși părea să fie erudit, Severian nu stăpânea chiar bine limba greacă, ci avea accent sirian când vorbea în greacă. Antioh a mers primul din Ptolemaida la Constantinopol, învățând cu sârguință pentru un oarecare timp în biserici și, câștigând munți bani din aceste [cuvântări], s-a întors la [Biserica] sa. După aceea aflând Severian că Antioh a agonisit mulți bani în Constantinopol și-a dorit foarte mult și el [să facă] aceasta. Exersând (limba) și întocmind multe cuvântări, a mers și el la Constantinopol. Și a fost primit cu bucurie de către Ioan și până la un timp [Severian] l-a stimat pe [acest] bărbat și l-a măgulit și acela (Severian) a fost fel prețuit și cinstit. [Severian] a devenit renumit datorită cuvântărilor și a fost făcut cunoscut multora dintre cei de condiție bună și chiar și împăratului însuși”⁵.

Severian, așa cum am văzut și în materialele anterioare, era un orator dibaci, înzestrat cu abilitatea de a se plia pe situațiile ivite și de a profita de șansele oferite. Ajuns episcop al Gabalei (azi Jabala în Siria) cândva după anul 381, când un anume Domnus era încă titular, avea să se confrunte cu lipsurile specifice unei episcopii mărunte aflate la marginea Imperiului. Considerat de Teodoret de Cyr „un mic, dar foarte plăcut oraș”⁶, iar de Pseudo-Martyrius, „cel mai neînsemnat orașel din Siria”⁷,

³ J.H.W.G. Liebeschuetz, *Ambrose and Chrysostom: Clerics between Desert and Empire*, Oxford University Press, 2011, p. 233-234.

⁴ Doresc să mulțumesc pe această cale cercetătorilor Katherin Papadopoulos și Sergey Kim pentru observațiile lor și generozitatea cu care mi-au pus la dispoziție o serie de materiale necesare pentru realizarea acestei introduceri.

⁵ Socrates, *Historia Ecclesiastica*, 6.11, PG 67: 696-697 (traducere proprie). Traducerea lui Iosif Gheorghian este lacunară, iar Constantin Cornițescu nu pare să fie elucidat asupra acțiunilor lui Severian pe care i le atribuie lui Antioh de Ptolemaida.

⁶ Teodoret de Cyr, *Historia religiosa*, 28, PG 82: 1488: πόλις δὲ αὐτῆς συμκρὰ καὶ χαριστάτη.

⁷ Pseudo-Martyrius, *The Funerary Speech for John Chrysostom*, 17, translated by Timothy D. Barnes, George Bevan, Liverpool University Press, Liverpool, 2013, p. 42.

Gabala nu avea prea multe de oferit unui episcop dornic de un destin pe potriva talentelor și ambițiilor sale⁸. Potrivit lui Socrates Scolasticul, Severian a urmat pilda unui alt ierarh sirian, Antioh de Ptolemaida, care, mergând la Constantinopol, a dobândit un oarecare succes ca predicator, deschizând inimile și pungile aristocraților cu vocea sa sonoră și plăcută, care i-a și adus supranumele de Hrisostom⁹. De altfel mulți predicatori provinciali erau atrași de curtea imperială din Constantinopol și de perspectiva dobândirii unui statut social aparte pe care l-ar fi primit odată ajunși în anturajul împăratului, a cărui prezență „făcea jocul de putere deosebit de complex, dar extrem de profitabil”¹⁰.

Deși predicatorii creștini nu obișnuiau să primească cu regularitate sume pentru cuvântările lor, ci erau susținuți financiar de bisericile în care își desfășurau îndatoririle liturgice, totuși o predică reușită putea fi răsplătită cu daruri, mai ales când era apreciată de elitele orașului. Prin urmare, datorită talentului oratoric astfel de

⁸ R. Janin- L. Stiernon, „Gabala”, în R. Aubert (dir.), *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, Paris 1981, p. 501-505: „Numele orașului (τὰ Γαβάλα, în ciuda lui Hecatae din Milet, care îl consideră feminin, vezi Étienne de Byzance, *Ethniques*, eds A. Meineke, Berlin, 1849, p. 191) ar fi de origine semitică. Orașul însuși, organizat ca o rețea de pătrate, datează probabil din vremea Seleucizilor. Situat pe coasta siriană între Antiohia și Tripoli, oferă prin așezarea sa naturală un relativ adăpost, totuși, prea mic, pentru a face acest port în afară de o simplă escală pentru bărcile cu pânze. Totuși, bazinele portuare interioare trebuiau să îi acorde o anumită importanță. [...] Situat pe drumul de coastă care leagă Palestina de Antiohia, Gabala trebuie să fi fost evanghelizată foarte devreme. Pseudo-Clementele (în jur de 230) o menționează ca pe o scurtă escală a unei călătorii a Sfinților Petru și Clement și a însoțitorilor lor [...] În primele trei secole, această apocrifă este singurul text creștin care scoate din anonimat portul sirian unde nu este menționat niciun episcop înainte de 325 d.Hr.. [...] Sunt cunoscuți nouă episcopi, dintre care menționăm: Zoile a participat, în 325, la sinodul Antiohiei și la Sinodul din Niceea; Cymathius este pomenit în 358 de Sfântul Atanasie și în 362, în calitate de co-consacrotor al lui Paulin din Antiohia; Domnus a luat parte la Sinodul de la Constantinopol (381, Mansi, III, 568 D), Severian, prezent deja în 398-399 la Constantinopol ca predicator, a fost unul dintre cei mai aprigi dușmani ai Sfântului Ioan Gură de Aur; el a participat la Sinodul de la Stejar și nu a încetat niciodată să uneltească împotriva sfântului (403, Socrates VI, 10-11, Sozomen, VIII, 10ff.); moartea sa este plasată după 408, sub Teodosie al II-lea, înainte de 425); Uranius a participat la Sinodul de la Calcedon (451, Altendorf, p. 54-55)”.

⁹ Sozomen, *Historia Ecclesiastica*, 8,10, PG 67: 1541.

¹⁰ Peter van Nuffelen, „A War of Words: Sermons and Social Status in Constantinople under the Theodosian Dynasty”, în Lieve Van Hoof & Peter Van Nuffelen (eds.), *Literature and society in the fourth century AD: performing paideia, constructing the present, presenting the self* (Mnemosyne supplements; volume 373), 2014, Brill, Leiden & Boston, 2014, p. 203.

predicatori erau copleșiți cu cadouri și sume de bani, care reprezentau o expresie tangibilă a stimei, dar și a statutului privilegiat deținut de aristocrați, care prin aceste „milostenii” nu făceau decât să perpetueze o practică socială menită să le asigure o relație bună cu Dumnezeu și cu semenii¹¹.

Ajuns și el în capitala Imperiului de Răsărit (398/399)¹² la scurtă vreme după instalarea Sfântului Ioan Gură de Aur ca episcop al Constantinopolului, Severian a încercat și el să beneficieze de acest patronaj. Chrysostom Baur completa: „Severian nu se încredea doar în retorica sa. Principalul său atu consta în flexibilitatea și convorbirea colocvială și siguranța curtenitoare a personalității sale”¹³. Astfel, maleabilitatea și determinarea cu care și-a pregătit repertoriul omiletic au reușit să atragă atenția constantinopolitanilor asupra conținutului cuvântărilor sale.

În vreme ce din relatările lui Socrates¹⁴ și Sozomen¹⁵ ar reieși mai mult conjunctural că atât Antioh, cât și Severian concureau cu Sfântul Ioan Gură de Aur pentru popularitate, autorul anonim al *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*¹⁶, așa-numitul Pseudo-Martyrius, îi acuză explicit de același lucru:

„La planul (lui Teofil) erau părtași cu acesta și trei episcopi din Siria: Acacius de Beroea, Severian și Antioh, (episcopi) ai orașelor ale căror nume călătorii [ce trec] pe acolo nu se ostenesc să le afle. [...] Deoarece [Ioan] rostea cuvântările nu pentru a încânta auzul precum aceia (Severian și Antioh), ci pentru a întări sufletele, i-a lipsit cu totul pe aceia de șansele de a obține câștig¹⁷ și întrucât ei au găsit de cuviință să vorbească câțva (timp) înainte în vremea foamei (după cuvânt) și din acest (motiv) își imaginau [să obțină] conducerea acelei biserici (a Constantinopolului), sperau că măcar acum când părintele (Ioan) a fost îndepărtat își vor împlini desăvârșit acea dorință nebunească și nelegiuită”¹⁸.

¹¹ *Ibidem*, p. 210-211.

¹² Richard W. Bishop & Nathalie Rambault, „Severian of Gabala, In ascensionem et in principium Actorum (CPG 4187). Introduction and Critical Edition”, în *Sacris Erudiri*, LVI (2017), p. 154.

¹³ Chrysostomus Baur, *John Chrysostom*, vol. II: *Constantinople*, transl. by Sr. M. Gonzaga, The Newman Press, Westminster, 1960, p. 156.

¹⁴ Socrates, *HE*, 6, 11, PG 67: 696-697.

¹⁵ Sozomen, *HE*, 8, 10, PG 67: 1541.

¹⁶ Cristina Ricci: *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi. Epitaffio attribuito a Martirio di Antiochia (BHG 871, CPG 6517)*, Spoleto, 2007 (*Quaderni della Rivista di Bizantinistica* 12).

¹⁷ τῆς ἐμπορίας τὰς ἀφορμάς, lit. – resursele negustoriei .

¹⁸ Pseudo-Martyrius, *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*, 45: „Ἐκοινώνουν δὲ αὐτῷ τῆς γνώμης καὶ τρεῖς τῆς Συρίας ἐπίσκοποι, Ἀκάκιός τε ὁ Βεροίας,

Peter van Nuffelen consideră că „foamea de cuvânt” menționată de Pseudo-Martyrius s-ar referi la episcopatul lui Nectarie, a cărui activitate omiletică era departe de a satisface nevoile spirituale și așteptările intelectuale ale constantinopolitanilor. În acest context, autorul panegiricului ar plasa îndată după moartea lui Nectarie încercările lui Antioh și Severian de a atrage publicul de partea lor, sperând să preia conducerea Bisericii din Constantinopol¹⁹. Cercetătorul belgian trage concluzia că Pseudo-Martyrius devansează sosirea celor doi episcopi sirieni și distorsionează ordinea cronologică înadins „cu scopul de a evidenția și mai bine periculoasa legătură dintre retorică și ambiție pe care le sesizează în intențiile lui Severian și Antioh”²⁰.

Totuși această interpretare se dovedește un pic forțată, mai ales dacă ținem cont de faptul că în celelalte locuri în care apare termenul „foamete” (λιμός – § 1, 4) se referă la absența lui Ioan Gură de Aur. Din acest motiv, Timothy D. Barnes deduce că ar fi mai degrabă o aluzie la perioada destul de îndelungată petrecută de Sfântul Ioan în Asia Mică și Efes²¹, în primăvara anului 402.

De altfel în acest panegiric sunt folosite „foametea” și „setea” ca metafore pentru nevoia spirituală a comunității de a aprofunda cuvintele Evagheliei și de a îmbărbăta sufletele, dar în același timp îl plasează pe Sfântul Ioan în antiteză cu ceilalți trei episcopi sirieni: în vreme ce doar Ioan propovăduiește dezinteresat – mobilizat de o iubire a genuină pentru turma sa –, ceilalți sunt mânați de propriile agende, fiind ei înșiși înfometați și însetați de glorie și bunuri materiale.

Ceva mai concludent pare un alt pasaj din lucrarea lui Pseudo-Martyrius:

„întrucât acel oraș se găsea într-o mare dorire și disperată nevoie de dascăli din timpurile de demult, întrucât cel care a deținut autoritatea asupra acelei biserici (Nectarie) înaintea acestui fericit (Ioan) nu poseda energia sufletească pentru a fi în stare să vorbească, s-a întâmplat ca un oarecare să vină acolo, adunând împreună puține (discursuri) din multe, un episcop al celui mai mic dintre orașele Siriei, însetat să adape oamenii cu acele cuvinte banale și de

Σευηριανός τε καὶ Ἀντίοχος, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων οἱ παριόντες ἐκεῖθεν μαθάνειν ἀνέχονται [...] οἱ δὲ ἄλλοι, ὅτι τε τοῖς λόγοις χρώμενος οὐκ εἰς τὸ θέλγειν ἀκοὰς ὡσπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' εἰς τὸ τρέφειν ψυχάς, τῆς ἐμπορίας αὐτοῖς τὰς ἀφορμὰς παντελῶς περιήρητο καὶ ὅτι, δόξαντές τι πρώην λαλεῖν ἐν τῷ τοῦ λιμοῦ καιρῷ καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν ἀρχὴν ἐμφαντασθέντες, ὄντο νῦν γοῦν, ἐκβληθέντος τοῦ πατρὸς, ἐπιτεύξεσθαι πάντως τῆς ἀθέσμου τε καὶ μανικῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης”.

¹⁹ Peter van Nuffelen, *art. cit.*, p. 205.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Timothy D. Barnes, nota 109, în *The Funerary Speech...*, p. 65.

origine incertă – căci celui însetat cu adevărat nu (îi trebuie) multă apă limpede ci îi pare de ajuns și puțină apă tulbure”²².

Apariția lui Severian pare aici plasată în contextul lipsei (*ἐρημία*) de dascăli, interval de ariditate spirituală care coincide cu păstoria lui Nectarie, ceea ce în opinia autorului justifică succesul episcopului Gabalei chiar și cu acele cuvântări mediocre și cu o paternitate discutabilă (*τοῖς μικροῖς ἐκείνοις καὶ πολυπάτορσι λόγοις*), compilate se pare din mai mulți autori. Dacă în privința termenului *μικρός* putem accepta atât aspectul cantitativ redus²³, cât și cel calitativ scăzut (neimportant, banal, ba chiar vulgar)²⁴, sintagma *πολυπάτορσι λόγοις* reprezintă potrivit lui Timothy Barnes o insultă savantă (*learned insult*) desconsiderând cuvintele lui Severian care sunt bastarde, pentru că le lipsea „o autoritate patristică identificabilă”²⁵ – deși cu greu putem vorbi despre așa ceva la sfârșitul secolului al IV-lea.

O problemă de interpretare în acest pasaj relevant pentru activitatea omiletică a lui Severian ar mai putea fi localizată în expresia *ὀλίγα ἐκ πολλῶν συνειληχότα.*, unde apar câteva probleme. Potrivit editorului traducerii engleze este o structură recurentă ce poate fi tradusă: „rezumând pe scurt din cele multe”²⁶, în vreme ce conform lui Peter van Nuffelen reflectă practica lui Severian de a alcătui puține cuvântări combinând mai multe texte în încercarea de a se face plăcut mulțimii²⁷.

Ceea ce este și mai important decât aceste detalii filologice este faptul că sursele istorice validează opinia potrivit căreia prestigiul social și eclezial putea fi obținut prin activitatea omiletică și, totodată, reflectă faptul că un predicator prea popular era perceput ca o amenințare pentru autoritatea episcopului titular al cetății, care, în mod ideal și într-o situație de stabilitate socială, trebuia să fie cel mai abil și popular omilet din acel oraș.

Ca evenimente sociale, predicile erau mult mai mult decât inițieri ale credincioșilor în tainele credinței și tâlcul Scripturilor: dată fiind legătura dintre succesul retoric și statut, o predică ar putea fi parte a unei strategii de promovare

²² *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*, 17: „ἐπειδὴ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐν ἐπιθυμίᾳ τε πολλῇ καὶ ἐρημίᾳ διδασκάλων ἐκ παλαιῶν τῶν χρόνων καθημένης, τοῦ πρὸ τοῦ μακαρίου τούτου τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν ἐπιστάσιαν λαχόντος οὐ τετυχηκότος εἰς τὸ δύνασθαι λέγειν τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, συνέβη τινὰ ἐκεῖσε ἐλθόντα, ὀλίγα ἐκ πολλῶν συνειληχότα, ὄντα τῆς ἐλαχιστοτάτης τῶν ἐν Συρίᾳ πόλεων ἐπίσκοπον, διψῶντα ποτίζειν τὸν λαὸν τοῖς μικροῖς ἐκείνοις καὶ πολυπάτορσι λόγοις—πολὺ δὲ τῷ διψῶντι τὸ μῆτε διειδὲς ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχύτατον”.

²³ Peter van Nuffelen, *art. cit.*, p. 209.

²⁴ Timothy D. Barnes, nota 55, în *The Funerary Speech...*, p. 48.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, nota 54, p. 48.

²⁷ Peter van Nuffelen, *art. cit.*, p. 209.

socială și un efort de dobândire a unui statut superior și a unor avantaje materiale. Într-o lume dominată de rețele sociale complexe și concurente, astfel de strategii erau întrupate în persoana predicatorului²⁸.

Dincolo de modul premeditat în care Severian se folosește de retorică pentru a intra în grațiile aristocrațiilor, este demn de reținut că el a și reușit să aibă un succes destul de mare, bucurându-se o vreme chiar și de aprecierea Sfântului Ioan Gură de Aur și de protecția și generoasele daruri ale Olimpiadei²⁹.

După cum am arătat în materialele anterioare³⁰, popularitatea lui Severian atinge apogeul în intervalul 401-402, când este introdus în cercurile imperiale și ajunge să fie nașul prințului moștenitor, Teodosie al II-lea, pentru ca în lunile următoare, pe fondul absenței Sfântului Ioan Gură de Aur, să fie desemnat predicatorul principal al capitalei. După întoarcerea Sfântului Ioan din vizita sa în Asia, se produce ruptura dintre cei doi episcopi³¹, iar stăruințele împărătesei Eudoxia ca Severian să fie reprimat în comuniune, după ce fusese alungat din Constantinopol sunt urmate de celebrarea solemnă a împăcării, prilej cu care a fost rostită și această omilie.

Gestul formal nu a însemnat și încetarea animozităților așa cum s-a putut constata o dată cu sosirea în capitală a episcopului Teofil al Alexandriei, când Severian, alături Acacius de Beroea, Antioh de Ptolemaida și starețul Isaac, liderul monahilor din Constantinopol, își aduc o contribuție însemnată la alcătuirea celor două liste cu acuzații la adresa episcopului capitalei, în baza cărora a și fost depus la Sinodul de „La Stejar” din suburbia Calcedonului, cu același nume. Dintre acuzații

²⁸ *Ibidem*, p. 212.

²⁹ Palladius de Helenopolis, *Dialogul istoric al lui Palladius, Episcopul de Helenopolis, cu diaconul Teodor al Romei: Despre viața și felul de a fi ale Fericitului Ioan Hrisostom, episcopul Constantinopolului*, 17, în *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești Palladius, Teodor al Trinitundei, Socrates, Sozomen și Teodoret de Cyr*, traducere de Constantin Cornișescu, Ed. IBMBOR, București, 2001, p. 124.

³⁰ „Sf. Ioan Hrisostom, Cu privire la întoarcerea din Asia (De regressu – CPG 4394)”, în *RT*, nr. 1/2019, p. 240-259, și „Omilia Sfântului Ioan Gură de Aur Despre reprimirea lui Severian (De recipiendo Severiano – CPG 4395)”, în *RT*, nr. 2/2019.

³¹ Pentru o analiză a evenimentelor imediat următoare conflictului dintre cei doi episcopi a se vedea: Richard Bishop, „Traces of a Contretemps in Severian of Gabala's Ascension Sermons”, în Peter Van Deun and Josien Segers (eds.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 39-63.

reținem că „a făcut uneltire împotriva lui Severian ațâțându-i împotriva lui pe decani” (§7)³²:

Împăratul Arcadie a aprobat hotărârea episcopilor reuniți „La Stejar” și dispune exilarea Sfântului Ioan Gură de Aur la Praenetum, în Bitinia³³.

Populația capitalei s-a răsculat, iritată de această decizie, dar și de alocațiunea lui Severian de Gabala, care arăta că această pedeapsă a venit asupra lui Hrisostom din pricina mândriei lui³⁴. Timothy E. Gregory consideră că acest prim exil a fost mai degrabă o probă prin care împăratul, încă neconvins de vinovăția Sfântului Ioan, a testat atât răspunsul divin, cât și reacția populației³⁵. Ca urmare a „semnului” primit³⁶, după doar câteva zile Sfântul Ioan este rechemat din exil.

De teama de a nu fi linșați de susținătorii lui Hrisostom, Teofil împreună cu Severian de Gabala, dar și starețul Isaac se îmbarcă în corabie și fug în Alexandria³⁷. Astfel se explică absența lui când conflictul dintre împărăteasa Eudoxia și episcopul Ioan reizbucnește cu prilejul inaugurării statuii ei de argint în toamna anului 403. De asemenea, Severian nu este menționat nici în delegația de episcopi – condusă de

³² Cele două liste au fost transmise în *Biblioteca* patriarhului Fotie al Constantinopolului. Traducerea lor poate fi găsită în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, trad. de Arhid. Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, s.a., p. 331-337.

³³ Anne-Marie Malingrey, „O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil”, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, p. 46.

³⁴ Sozomen, *HE*, VIII, 18, *PG* 67: 1561-1564.

³⁵ Timothy E. Gregory, *Vox Populi. Popular Opinion and Violence in the Religious Controversies of the Fifth Century A.D.*, Ohio State University Press, Columbus, 1979, p. 55.

³⁶ Motivul reconsiderării deciziei de alungare a ierarhului este învăluit în mister, izvoarele istorice oferind diferite variante. Socrates și Sozomen indică o răscoală a populației care îl determină fie pe împărat (*Socrates, HE*, VI, 16, *PG* 67: 712-713), fie pe împărăteasă (Sozomen, *HE*, VIII, 18, *PG* 67: 1564) să îl aducă din nou pe ierarh în capitală. Teodoret amintește de un „cutremur foarte mare, care a îngrozit-o pe împărăteasă” (Teodoret al Cyrului, *HE*, V, 34, *PG* 82: 1264, *PSB* 44, p. 240), în vreme ce Teodor al Trimitundeii arată că „a căzut foc din cer și a ars biserica în care fusese episcop Ioan” (Teodor al Trimitundeii, *Despre viața, exilul și necazurile Fericitului Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului*, 23, în *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur...*, p. 178). Palladius, pe de altă parte, vorbește de o întâmplare nefericită în dormitorul imperial (Palladius, *Dialog istoric*, IX, *PG* 47: 30: Μέσης δὲ διαγενομένης ἡμέρας μιᾶς, συνέβη θραῦσιν τινα γενέσθαι ἐν τῷ κοιτῶνι), de care, temându-se ca de un semn rău, Arcadie și Eudoxia au cerut rechemarea Sfântului Ioan.

³⁷ Chrysostomus Baur, *op. cit.*, p. 262-267. Din *Scrisoarea I către Inocențiu adresată de Ioan Hrisostom*, (Palladius, *Dialogul istoric*, 9.8-9; Socrates, *HE*, 6.17; Sozomen., *HE* 8.19). Timothy Barnes deduce și el același lucru cf. nota 177 în *The Funerary Speech...*, p. 85.

Leonțiu de Ancyra și Acacius de Beroea – venită în preajma Crăciunului, după ce împăratul Arcadie refuzase să mai participe la slujbele oficiate de Sfântul Ioan³⁸. Severian revine în Constantinopol, cel mai probabil în primăvara anului 404, o dată cu redeschiderea sezonului de navigație, și este numărat de Palladius între episcopii care orchestrează ostilitățile împotriva Sfântului Ioan din noaptea de Înviere (8/9 aprilie 404).

La cinci zile după Praznicul Cincizecimii (9 iunie 404), cum ne relatează același Palladius, episcopii Acacius, Severian de Gabala, Antioh de Ptolemaida și Quirin de Chalcedon s-au înfățișat din nou înaintea împăratului cu solicitarea de a-l scoate din scaun pe Sfântul Ioan, asumându-și ei deplina responsabilitate pentru caterisirea arhiepiscopului și pentru eventualele consecințe nefaste care l-ar mai fi reținut pe superstițiosul Arcadie să ducă la îndeplinire acest act³⁹. În cele din urmă, pe 20 iunie împăratul l-a trimis la Ioan pe notarul Patricius cu decretul de exil, prin care acesta era înștiințat că trebuie să părăsească capitala.

Ultima mențiune a lui Severian survine cu prilejul hirotonirii lui Porfirie ca episcop al Antiohiei⁴⁰. Potrivit lui Palladius, „exilul lui Ioan în Armenia a coincis cu moartea lui Flavian, episcopul Antiohiei”. Acest moment a fost speculat de preotul Porfirie din Constantinopol, un redutabil adversar al Sfântului Ioan, care luându-i cu sine pe Acacius de Beroea, Severian de Gabala și Antioh de Ptolemaida merge în Antiohia și, profitând de faptul că masele erau distrase de începerea jocurilor olimpice,

„năvălind (el) în biserică, împreună cu numiții episcopi și cu câțiva preoți este hirotonit pe ascuns, ușile fiind încuiate, și în grabă, încât n-au ajuns să ducă până la capăt rugăciunea de teama de a nu fi prinși. Căci stă în firea desfrâului să dea naștere la bastarzi. Deci, luând (plată) destulă Severian și cei dimpreună cu el, au fugit, pe drumuri neumblate, către munți; se temeau de mânia oamenilor, însă n-au scăpat de mânia divină, pe care au nesocotit-o”⁴¹.

Dacă relatarea lui Palladiu este precisă și ținând cont de faptul că jocurile olimpice se desfășurau de obicei în iulie⁴², putem să fixăm moartea lui Flavian către finele lunii iunie 404, iar hirotonia lui Porfirie cândva în luna iulie, când avem și ultima mențiune a lui Severian. Se presupune că a murit anterior Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes (431).

³⁸ Sozomen, *HE*, 8.20, PG 67: 1568.

³⁹ Palladius, *Dialog istoric*, 10, p. 76.

⁴⁰ Chrysostomus Baur, *op. cit.*, p. 319

⁴¹ Palladius, *Dialog istoric*, 16, p. 111-112.

⁴² Glanville Downey, *A History of Antioch in Syria: from Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton, 1961, p. 418, n. 25; J.N.D. Kelly, *Golden Mouth: The Story of John Chrysostom—Ascetic, Preacher, Bishop*, Duckworth, London, 1995, p. 252.

Interesant este că tot ceea ce cunoaștem astăzi despre Severian de Gabala a fost consemnat în strânsă legătură cu viața și activitatea Sfântului Ioan Gură de Aur, fiind vorba exclusiv de surse favorabile lui Hrisostom. În acest caz găsim foarte pertinentă observația lui Sever Voicu, în opinia căruia chiar dacă versiunea acestor surse despre respectivele evenimente este probabil exactă, ele sunt mai puțin fiabile când redau sentimentele și motivațiile, deoarece se poate suspecta că i-au diabolizat pe adversarii Sfântului Ioan „pentru a-l apăra mai bine”⁴³, accentuând antiteza dintre episcopul de vocație și rivalii săi oportuniști. Ca o ironie a sorții, textele lui Severian au supraviețuit, fiind cel mai adesea transmise sub numele Sfântului Ioan Hrisostom. Același cercetător consideră că cel mai probabil această atribuire a survenit după condamnarea lui Sever al Antiohiei (536 d.Hr.), cu care era confundat. „În acest caz nu este vorba de o *damnatio memoriae*, ci tocmai dimpotrivă, este dorința de a salva moștenirea sa omiletică de distrugerea în foc”⁴⁴.

Text

Spre deosebire de celelalte piese din grupajul omiletic abordat în această mini-serie, cuvântarea „Despre pace” a episcopului Severian de Gabala cunoaște o foarte bogată tradiție manuscrisă. Varianta care a fost alăturată celor două texte ale Sfântului Ioan Gură de Aur de către Bernard de Montfaucon este cea latină, care, ca și în cazul omilei hrisostomice *De recipiendo Severiano* (CPG 4395), reprezintă un extras din original. De această dată este vorba de începutul cuvântării (§1-3), care a fost prelucrat în așa fel încât ar părea o predică la praznicul Nașterii Domnului, mai exact exordiul a fost completat cu cuvintele „La venirea Domnului și Mântuitorului nostru și în prezența sa trupească...”. Textul latin cunoaște două versiuni:

– una păstrată în așa-numita colecție „de 38 de omilii latine ale lui Hrisostom”⁴⁵, alcătuită în plină dispută pelagiană în jurul anilor 419-420 de către diaconul pelagian Anianus de Celeda, pasaje din respectivele omilii fiind citate de Iulian de Eclanum și Fericitul Augustin. Textul este însoțit de mențiunea „Seueriani episcopi sermo de pace cum susceptus esset ab episcopo Iohanne”.

⁴³ Sever Voicu, „Sévérien de Gabala”, în *Dictionnaire de spiritualité*, tome 14, Paris, 1990, p. 752: „De surcroît, même si leur version des faits est probablement exacte, ces sources sont moins fiables lorsqu'elles mettent en scène des sentiments et des motivations, car on peut les soupçonner d'avoir noirci les adversaires de Chrysostome pour mieux le défendre”.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 753.

⁴⁵ A se vedea André Wilmart, *La collection des 38 homélies latines de saint Jean Chrysostome*, dans *The Journal of Theological Studies* 19 (1918), p. 305-327; Wolfgang Wenk, *Zur Sammlung der 38 Homilien des Chrysostomus Latinus (mit Edition der Nr. 6, 8, 27, 32 und 33)* (Wiener Studien, Beiheft 10), Wien, 1988.

– una transmisă în mai multe manuscrise ce conțin corpusul episcopului Ravennei Petru Chrysologul (†450/451), întocmit la începutul secolului al VIII-lea de către Felix, episcopul Ravennei. În această colecție textul este încadrat în tematica „De natiuitate Christi”⁴⁶.

Abia la finele secolului al XIX-lea a fost identificată și varianta greacă a omiliei în *Codicele Hierosolymitanus, Sabaiticus* 32, datând de la sfârșitul secolului al XI-lea sau începutul celui următor, descoperit și publicat în anul 1891 de Athanasios Papadopulos-Kerameus⁴⁷. Între timp, datorită strădaniilor tânărului cercetător Sergey Kim, au fost identificate încă 8 manuscrise datate în secolele X-XII, care conțin textul grec, cu mici diferențe. O variantă georgiană a fost, de asemenea, găsită de Sergey Kim, care accentuează faptul că textul gruzin ajută la înțelegerea pasajelor obscure din versiunile grecești. De cele mai multe ori contextul favorizează sensul propus de versiunea georgiană împotriva lecției comune a surselor grecești. În baza acestor descoperiri a reușit să stabilească o ediție critică a acestei omilii, în curs de publicare în prestigioasa colecție *Corpus christianorum, series graeca*.

Vedem astfel că a existat o tradiție stabilă în atribuirea acestei omilii lui Severian de Gabala, deși au fost și autori care s-au îndoit de autenticitatea ei, cum ar fi cercetătorul Chrysostom Baur. Acesta refuză să accepte paternitatea severiană a lucrării, în ciuda accesului la textul grec editat de Athanasios Papadopulos-Kerameus și la investigațiile lui Johannes Zellinger⁴⁸, motivând că omilia se referă la eretici furioși, apăsați și îndurerați, ceea ce „nu este deloc potrivit cu situația noastră”⁴⁹.

Conform lui J.N.D. Kelly, această omilie reprezintă un exemplu relevant al stilului oratoric al lui Severian, subliniind simplitatea și repetitivitatea ei, predilecția sa pentru rime, precum și varietatea și originalitatea imaginilor la care face apel⁵⁰. Cuprinsul predicii este în cea mai mare parte un imn dedicat păcii „care ar fi fost fost plictisitor, dacă nu ar fi fost întocmit atât de ingenios și de flexibil”⁵¹.

Nu este prima omilie în care atinge tema păcii, Severian exersându-și talentul exegetic pe acest subiect și cu alte prilejuri. O astfel de lucrare este și omilia *In*

⁴⁶ Alexander Olivar, *Los sermones de san Pedro Crisologo. Estudio critico (Scripta et documenta)*, 13), Abadia de Monserrat, 1962, p. 9-41; Idem (éd.), *Sancti Petri Chrysologi collectio sermonum a Felice episcopo parata sermonibus extrauagantibus adiectis (Corpus christianorum. Series latina, 24B)*, Turnhout, 1982, p. 926-930.

⁴⁷ Athanasios Papadopoulos-Kerameus, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, I, St. Peterburg, 1891, p. 15-26.

⁴⁸ Johannes Zellinger, *Die Genesisomilien des Bischofs Severian von Gabala*, Aschendorff, Münster i.W., 1916, p. 6; Idem, *Studien zu Severian von Gabala*, Aschendorff, Münster i.W., 1926, p. 48-52.

⁴⁹ Chrysostomus Baur, *op. cit.*, p. 164, nota 25.

⁵⁰ J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 188.

⁵¹ *Ibidem*.

ascensionem et in principium Actorum (CPG 4187), care a precedat cu puțin cuvântarea *De pace*. Totuși, din investigația realizată de Richard Bishop și Nathalie Rambault reiese că locurile comune sunt relativ puține, dar ambele cuvântări pun accentul pe darul păcii ca răspuns al rugăminții stăruitoare a profeților (*Is* 26, 12)⁵².

În ceea ce privește conținutul omiliei *De pace* se remarcă în exordiu antiteza dintre pacea Bisericii și tulburarea ereticilor, respectiv a tuturor vrăjmașilor ei (§1), după care Severian începe să dezvolte tema păcii care cuprinde atât lumea cerească, cât și pământul (§2), toate fiind puse sub semnul ei de vreme ce Hristos este pacea noastră (§3). Omilia se continuă cu un fel de imn alcătuit din stihuri scurte sau scandări dedicate păcii și subliniază că sacerdotul este prin excelență un slujitor al păcii (§4). Pacea servește ca hotar și semn distinctiv al stăpânirii lui Hristos și este evocat Ierusalimul (Orașul Păcii) în lumina cuvintelor regelui David (§5). Ca lucrare a lui Hristos, pacea risipește planurile demonice și izgonește răutatea (§6) și se manifestă în Biserică precum un râu duhovnicesc de-a pururi curgător (§7). Vrăjmașii Bisericii sunt asemănați fiarelor sălbatice, având aceleași năvăliri, profitând de momentele de umbră a păcii pentru a ataca nestingheriți până la risipirea tulburării, când se retrag temători în ascunzișurile lor (§8). De aceea îi îndeamnă pe ascuțatori să nu se tulbure, căci învrăjbirea este inerentă firii omenești, dar nu reprezintă un obstacol pentru reluarea păcii (§9). Severian oferă un exemplu concludent: conflictul dintre Sfântul Apostol Pavel și Barnaba din pricina evanghelistului Marcu. Dezvoltă aici tema apariției unei neînțelegeri din rațiuni pur omenești – dar subordonate unui ideal curat – fără ca cineva să se găsească propriu-zis în greșală (§10). Exemplul ar trebui să fie de ajuns pentru a-i calma pe ascuțatori și îl invită pe Sfântul Ioan să binecuvinteze mulțimea proclamând pacea în calitate de protos al adunării liturgice (§11).

Ideile sunt permanent susținute cu numeroase citate scripturistice, pe care Severian le adaptează abil conținutului, selectând din pasaj strict elementele adecvate argumentării sau interpolând după caz termenii necesari sublinierii unui aspect anume. Aparținând școlii antiohiene, episcopul Gabalei dovedește că stăpânește foarte bine Scriptura, iar aprofundarea modului în care face uz de textul sacru va oferi o înțelegere mai amplă a stilului său exegetic⁵³.

⁵² Richard W. Bishop & Nathalie Rambault, *art. cit.*, p. 155.

⁵³ Katherin Papadopoulou, „Severian and Chrysostom on their Bible's Translation, Texts and Canon”, în Peter Van Deun and Josien Segers (ed.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 179-224.

Subtext

Rostită a doua zi după omilia hrisostomică *De recipiendo Severiano* (CPG 4395), cuvântarea *De pace* trebuie privită ca replică la insinuările și amenințările voalate ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Se naște astfel întrebarea dacă în contextul sciziunii care începe să se profileze pe marginea conflictului dintre Sfântul Ioan și Severian în vara anului 402, „predica, exegeza și teologia lui Ioan sau a lui Severian mai pot fi considerate inocente”⁵⁴, dezinteresate, neatînse de interesele și de agendele lor personale?

Omilia *De pace* este considerată o capodoperă a reîncadrării conceptuale (*conceptual reframing*)⁵⁵, pornind de la o idee enunțată de Sfântul Ioan în cuvântul său din ziua precedentă: „Vă vorbim vouă despre pace. Și astfel, ce este mai potrivit, decât ca arhiereul lui Dumnezeu să convingă poporul [cu privire la] pace?”. Pentru Severian termenul „pace” devine un refren afirmat cu regularitate doar pe temeiul Scripturii, și nu al propriei autorități episcopale⁵⁶, așa cum o făcuse Ioan, care, vorbind despre pace și proclamând-o în Biserică, își consolida poziția, de vreme ce acordarea păcii rămânea totuși prerogativa protosului. Plasându-se antitetic, Severian acționează strict ca mesager al îndemnului evanghelic. Hristos însuși este pacea și Cel ce o oferă. Pentru episcopul Gabalei pacea este darul dumnezeiesc al înțelegerii sau al concordiei și armoniei dintre persoane egale și, repetând persistent „astăzi... azi...” de 10 ori în deschiderea omiliei, subliniază și mai mult contrastul dintre cuvintele sale și cele rostite cu o zi înainte de Sfântul Ioan (§1).

Potrivit cercetătoarei Wendy Mayer, Severian îi încurajează pe ascultători să observe diferența colosală dintre declarația rezervată a episcopului titular și generozitatea deschisă a lui Severian în calitate de episcop coslujitor⁵⁷. Tot ea evidențiază că antiteza sistematică dintre pacea Bisericii și tulburarea ereticilor, fără a indica vreo grupare anume, ar reprezenta o aluzie a lui Severian că atenția ambilor episcopi ar trebui să se concentreze mai degrabă asupra călăuzirii ereticilor în loc să își irosească energia în șicane mărunte. Aducerea celor rătăciți la dreapta credință este cel mai bun mijloc de a proteja Biserica, iar aici poate fi detectat un reproș fin că Ioan nu reușește să-i întoarcă pe eterodocși. Mai mult o Biserică împărțită de capriciile întâistătătorilor este slăbită și vulnerabilă în fața vrăjmașilor ei, iar episcopul care nu

⁵⁴ Wendy Mayer, „Severian and John on authority: Exploring the agency of their preaching in the Johannite schism”, în Peter Van Deun and Josien Segers (ed.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 108.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 116.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

acordă atenție unității și ortodoxiei Bisericii este direct responsabil pentru că o expune atacurilor demonice⁵⁸.

Deși recurge cum era și firesc la argumentul paulin, arătând că pacea lui Hristos a adus împreună cele potrivnice și a dărâmat „zidul din mijloc” (*Ef* 2, 14), Severian își provoacă auditoriul să înțeleagă solemnitatea momentului trecând de la exemplul biblic la elementele de ceremonial imperial⁵⁹. Astfel compară venirea Mântuitorului Hristos care aducea pacea cu intrarea triumfală a împăratului în cetatea curățată și decorată⁶⁰ (*adventus imperial*), îndemnându-i pe credincioși să se pregătească de această grandioasă primire.

După ce inițial își scuză neputința de a explica adecvat pacea Mântuitorului Hristos și efectele ei, Severian recurge la un mijloc euristic folosindu-se de iconografia imperială: este vorba de „un tablou deopotrivă măreț și cotidian care reflectă armonia actuală dintre cei doi împărați frați”⁶¹.

Aici se impune o scurtă digresiune pe marginea acestui subiect. Instabilitatea creată de insurgenții goți conduși de Gainas i-a prilejuit lui Stilicho – *magister militum*, regentul și socrul împăratului Honorius din jumătatea apuseană a Imperiului – să intervină destul de brutal în viața politică a Constantinopolului, impunând inclusiv consulii anuali, ceea ce însemna și preluarea atributelor politice ale împăratului Arcadie. Această criză se încheie la sfârșitul anului 401, Honorius și Arcadie asumându-și împreună consulatul pentru anul 402. Gestul trebuia să reflecte reînnoirea armoniei exprimată prin reprezentarea lor împreună în emisii monetare și monumente expuse în întregul Imperiu⁶².

Concordia augusta, identificată uneori cu o personificarea păcii (*pax*), era un motiv numismatic cu o tradiție îndelungată în spațiul mediteranean, regăsit chiar în modelele iconografice folosite în timpul Republicii (cca 67 î.Hr.). Inițial era reprezentată ca o siluetă feminină stând pe un jilț ținând în mâna dreapta fie un potir (*patera*) sau o cunună ori o ramură de lauri și sprijinând cu mâna stângă sceptrul sau cornul abundenței (*cornucopia*) (64-65 d.Hr.), fie ambele deodată. Uneori *Concordia* apare în picioare cu aceleași elemente sau lângă un altar ori între steaguri de luptă (190-200 d.Hr.). Din timpul lui Septimiu Sever datează o înfățișare mai elaborată: *Concordia*, aflată în spatele unui mic altar, aduce deasupra lui împreună mâinile lui

⁵⁸ *Ibidem*, p. 116-117.

⁵⁹ Clifford Ando, *Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2000, p. 272.

⁶⁰ Sergey Kim, „Severian of Gabala as a Witness to Life at the Imperial Court in Fifth-Century Constantinople”, în *Studia Patristica*, vol. XCVI, Papers presented at the 17th International Conference on Patristic Studies held in Oxford 2015, Volume 22, Peeters, Leuven, 2017, p. 197.

⁶¹ Clifford Ando, *op. cit.*, p. 273.

⁶² *Ibidem*, p. 272.

Septimiu Sever și Caracalla (209-210 d.Hr.). În era împăraților soldați, modelul este redus la reprezentarea unei strângeri de mână (*dextrarum iunctio*) (269 d.Hr.), pentru ca în timpul dominatului lui Dioclețian să se revină la tipul Concordiei flancate de două vexilla. Sub împărății teodosieni se va prelucra imaginea folosită inițial de Nero cu distincția că locul cornului abundenței este luat de un glob pe care se sprijină o mică Victorie înaripată ce poartă în mâini o cunună de lauri.

Urmărind acest scurt rezumat al înfățișărilor Concordiei reiese că tipul descris de Severian este unul aparte, semănând mai degrabă cu imaginea Victoriei. Aproape întotdeauna înaripată și purtând în mâini o cunună de lauri (sec. III î.Hr.), personificarea triumfului este reprezentată singură sau în prezența împăratului pe care îl încoronează simbolic, dar începând cu era diarhieii se recurge la o portretizare inovatoare, Victoria adumbrindu-i cu aripile pe cei doi împărați, Dioclețian și Maximian desenați pe elefanți de luptă, sugerând forța, unitatea și colaborarea (287 d.Hr.). Chiar înainte de inaugurarea tetrariei (293 d.Hr.) apare o altă reprezentare, cei doi stând pe câte un jilț (*sella curulis*), ambii cu fața îndreptată spre stânga, în vreme ce Victoria înaripată îi încoronează de deasupra cu cunună de lauri.

Ulterior, modelul va fi preluat de către frații Valentinian I și Valens, care vor popula întregul imperiu cu numeroase emisii monetare ce înfățișa o nouă formă de reprezentare (364 d.Hr.): cei doi augusti desenați frontal stau pe același tron, iar în fundal Victoria înaripată își sprijină mâinile pe umerii lor. Acest tip va apărea cu regularitate de-a lungul dinastiei valentiniene și apoi în timpul lui Teodosie cel Mare. O particularitate a pieselor bătute în timpul lui Teodosie este redarea câte unui nimb la nivelul capului fiecărui august reprezentat. Se pare că, pornind de la acest model, uzurpatorul Magnus Maximus va pune în circulație piese similare cu legenda CONCORDIA AVGGG, care imită reversul monedelor lui Teodosie de dinainte de 383⁶³.

Dat fiind că diferențele grafice dintre personificarea Victoriei, cea a Concordiei, a Păcii și uneori chiar a genului tutelar al Romei sau al Constantinopolului nu erau foarte mari, nu credem că se mai făcea distincție între ele, aceste constructe sau convenții politice împrumutându-și una alteia însușirile. Ceea ce ne interesează pe noi la capătul acestei digresiuni este faptul că Severian face uz de o imagine foarte la îndemână ascultătorilor săi, expusă între monumentele oficiale și pe monedele folosite zi de zi, pentru a se face înțeles cât mai deplin (§1). Acest detaliu este și mai important deoarece ne ajută să datăm cu exactitate anul în care a fost rostită omilia,

⁶³ *Roman Imperial Coinage*, vol. IX: *Valentinian I – Theodosius I*, Harold Mattingly și C.H.V. Sutherland (edit.), Spink and Son, Londra, 1951, p. 98.

fixând definitiv cronologia evenimentelor din ultima parte a activității Sfântului Ioan Gură de Aur⁶⁴.

În mod similar apelează la alte repere din viața de la curtea imperială când realizează o punere în scenă imaginându-l pe Dumnezeu ca Împărat care oferă pacea ca urmare a aprobării unei petiții (§4) alcătuite de prorocii Vechiului Testament⁶⁵. O altă trimitere la birocrăția de la curte este iscălirea și pecetluirea pașapoartelor sau a permiselor (§4) pentru călătoria celor ce foloseau poșta imperială (*cursus publicus*)⁶⁶. Prin intermediul tuturor acestor detalii, cuvântările lui Severian sunt mărturii prețioase despre diversele practici cotidiene ale comunității din Constantinopol la cumpăna dintre secolele IV și V⁶⁷ și, în același timp, evidențiază practica episcopului de Gabala de a folosi imagini din viața cotidiană foarte accesibile credincioșilor pentru a transmite mesajul evanghelic.

În ultima parte a cuvântării sale Severian face din nou trimitere la situația care a prilejuit aceste omilii îndemnându-i pe ascultători să nu se lase instigați de apelurile stridente și ultimative făcute de Hrisostom. Din contră, spune episcopul Gabalei:

Nimic din cele petrecute să nu tulbure (pe careva). „În ziua bunătaților este uitarea răutăților (*Sir* 11, 27). Nimeni să nu se tulbure, nimeni să nu zică „Trebuie să fie vrajbă în preoții lui Hristos?”. Căci nu am încetat să fim oameni, nu-i așa? Nu suntem adesea jigniți să auzim asta? Iată un exemplu în stare să te încurajeze. (§9)

Din nou apelează la Scriptură (*FA* 15, 36-40), amintind de disensiunile dintre Sfântul Apostol Pavel și Barnaba din pricina evanghelistului Marcu. Exemplul este foarte plastic, cele două autorități aflate în conflict putând fi lesne recunoscute de către auditoriu. Este de admirat abilitatea de a fi găsit tocmai această paradigmă, care vizează în fond raportarea subiectivă, dar justificată și, până la un punct, corectă a fiecărui apostol pe marginea situației expuse. Mai mult ca sigur poporul îi putea identifica pe cei doi apostoli cu episcopii Ioan și Severian, fiindu-le inoculată ideea că de fapt nimeni nu a greșit în mod absolut, ci din contră ambii urmăresc același obiectiv: „evlavia” și slujirea curată a lui Dumnezeu. Wendy Mayer rezumă cele două poziții morale:

„Pavel este strict și încăpățânat; Barnaba este grijuliu și plin de compasiune. Pavel este preocupat de dreptate; Barnaba se poartă cu prietenie și

⁶⁴ A se vedea întreaga argumentație în Alan Cameron & Jacqueline Long, *Barbarians and politics at the Court of Arcadius*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1993, p. 405-408.

⁶⁵ Sergey Kim, *art. cit.*, p. 195.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 198.

⁶⁷ Sergey Kim, „Liturgical practices mentioned in the homilies of Severian of Gabala” (English Abstract), în *Вестник Екатеринбургской духовной семинарии* [*Bulletin of the Ekaterinburg Theological Seminary*], nr. 4 (12) 2015, p. 274.

bunătațe. Pavel vrea să-l excludă și să-l disciplineze pe Marcu; Barnaba vrea să-l ierte și să-l îmbrățișeze. Aici îl vedem pe Severian însuși care exprimă miezul celor discutate – că o dispută poate apărea atunci când două părți se mențin în aceeași credință sau urmăresc același obiectiv, dar din perspective morale diferite”⁶⁸.

Este clar că Severian se identifică cu Barnaba, iar Ioan este asociat cu Pavel, care în cele din urmă le scrie colosenilor despre Marcu „de va veni la voi, primiți-l” (Col 4, 10), așa cum și Hrisostom în ziua precedentă adresase din conveniență îndemnul: „primiți-l pe fratele nostru episcopul Severian”. Concluzia episcopului de Gabala este următoarea: „Dacă [a fost] vrajbă între Pavel și Barnaba, ce mirare [că este și] între noi?” (§ 11).

II

Omilia cu privire la pace a episcopului Severian de Gabala⁶⁹

1. Îngerii adunați în corul cresc binevestesc păstorilor spunând: „Vă vestim astăzi că va fi bucurie mare la tot poporul” (Lc 2, 10). Prin urmare, și noi, luând de la acești sfinți îngeri cuvântul (de laudă), vă binevestim astăzi vouă că astăzi cele ale Bisericii (se află) în liniște, iar cele ale ereticilor în furtună. Astăzi corabia Bisericii se aduce liniștit în siguranță către seninul port, iar nebunia ereticilor o aruncă în propriile întreprinderi. Astăzi păstorii (se află) în lipsă de grijă și turma în siguranță, iar vrăjmașii în încurcătură, lupii în necaz. Astăzi vița-de-vie a Mântuitorului (se află) în belșug, iar lucrătorii răutății, în epuizare. Astăzi poporul lui Dumnezeu (se află) în slavă⁷⁰, iar vrăjmașii adevărului, în umilință. Astăzi Hristos (se află) în mare bucurie, iar diavolul, în amărăciune. Astăzi îngerii se veselesc cu bucurie, demonii fug cu rușine. Și ce nevoie este de a spune (mai) multe? Astăzi Hristos, împăratul păcii, înaintează cu pacea Lui și alungă toată dușmănia și toată amărăciunea și toată vrajba⁷¹. Soarele strălucește în cer, iar pacea lui Hristos luminează Biserica: Pacea, doritul nume! Pacea, strălucita făgăduință a evlaviei! Pacea, privirea curată a preoției! Pacea, frumusețea strălucitoare a altarului! Și ce lucru vrednic am putea spune despre pace care este numele lui Hristos? Căci Pavel vorbind despre Hristos spune: „Acesta

⁶⁸ Wendy Mayer, *art. cit.*, p. 117.

⁶⁹ Traducerea realizată după Severian, *Homilia de pace, Athanasios Papadopoulos-Kerameus, Ανάλεκτα Γερουσιαστικῆς Σταχυολογίας*, I, St. Peterburg 1891, p. 15-26 (critical edition; spelling, accents and punctuation corrected and standardised to modern editorial standards by Sever Voicu; text critical corrections by Annette von Stockhausen), <http://pta-nemo.herokuapp.com/text/urn:cts:pta:pta0001.pta030.pta-grc1/full>. Am consultat de asemenea varianta critică a textului realizată de Sergey Kim în curs de publicare în colecția *Corpus christianorum, series graeca*.

⁷⁰ ὑψώσει – lit. înălțare/glorie.

⁷¹ μικροψυχία – lit. micimea de suflet, lașitate, discordie.

este pacea noastră, care a făcut din cele două una” (*Ef* 2, 14). Cele două nu erau împărțite de voință, nici separate de credință, ci despărțite de invidia diavolului. Dar precum pentru procesiunea împărătească străzile sunt curățate și arcadele sunt decorate cu felurite podoabe pentru ca nimic să nu pară nevrednic înaintea privirii împărătești, astfel să fie strânse de jos toate durerile când Hristos Împăratul păcii vine. Să strălucească adevărul și minciuna să piară! Să strălucească armonia⁷² și să fugă vrajba! Și precum adesea cei mai buni dintre pictori, dorind să scoată la lumină unitatea sufletului i-au pus alături pe (cei doi) împărați sau frații (Arcadie și Honorius) (care sunt) și consulii⁷³ (Imperiului), și Concordia (reprezentată) în fundal în forma unei femei care îi cuprinde cu ambele brațe pe cei uniți – ca să arate că trupurile separate sunt unite laolaltă de voință – astfel și pacea lui Hristos, cuprinzând cele separate, le aduce împreună ca să se împlinească în vremea noastră cele spuse prin profetul „și dorința păcii va fi între amândoi” (*Zah* 6, 13).

2. Ieri, părintele nostru comun (Ioan) a arătat⁷⁴ (învățătura) evanghelică, cuvântul păcii, iar noi ducem mai departe cuvântul păcii. Ieri, cu brațele deschise el ne-a întâmpinat cu cuvântul adevărului, iar noi astăzi, cum s-ar zice, cu largi îmbrățișări [il] salutăm cu darurile păcii. Lupta s-a încheiat și strălucește frumusețea păcii! Acum diavolul suspină adânc! Acum (este) plângerea tuturor demonilor! Acum (sunt) în mare bucurie cele ale turmei! Acum în veselie cele cerești! Astăzi saltă pacea care sălășluiește cu îngerii în ceruri și pe pământ este părtașă cu sfinții! Pace, lucrarea sfinților! Și vezi minunea. Cele cerești cântă pacea și cele pământești cântă pacea. Dar când îngerii în ceruri cântă pacea, pe aceasta o arată pe pământ și strălucesc razele păcii pe pământ. Iar când sfinții pe pământ cântă pacea, în cer se înalță scânteierile ei. Îngerii cerului cântau și grăiau „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace” (*Lc* 2, 14). Vezi cum cetele cerești aduc altora darurile păcii? Îngerii din ceruri vestesc pe pământ pacea. Căci atunci acel cor evlavios îl vestea pe Hristos în imne: „Osana, fiul lui David, binecuvântat cel ce vine în numele Domnului!” (*Mt* 21, 9), și adaugă aceasta „pace în ceruri și slavă într-un cei de sus”. Prin urmare zicem și noi „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu Celui Care l-a afundat pe diavolul și a înălțat poporul Său. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, Celui ce a izgonit ura și a rânduit pacea⁷⁵”.

3. V-am spus vouă despre meșteșugul diavolului și înaintea noastră nu ați ignorat planurile lui. A văzut Satana că Biserica este întărită prin credință, a văzut-o

⁷² ὁμόνοια – lit. concordie, unanimitate.

⁷³ ἀρχόντων – lit. căpeteniile, respectiv magistrații-șefi ai aparatului administrativ. Un argument pentru această variantă de traducere oferă și Alan Cameron, *op. cit.*, p. 181-182.

⁷⁴ προοιμιάσατο – lit. a introdus, a prefațat.

⁷⁵ εἰρήνην βραβεύσαντι – lit. decizând pentru pace.

încununată cu învățăturile evlaviei, a văzut și văzând s-a topit, văzând a turbat, văzând s-a infuriat. A încercat să risipească slava lui Hristos, dar nu a fost în stare, căci nici nu a distrus slava lui Hristos, nici nu a făcut să dispară pacea preoților. Răutatea aceluia nu a ajutat pe nimeni, căci buna înțelegere⁷⁶ a fraților a premers cuvântului păcii. Căci Hristos este pacea noastră. „Pacea lui Hristos să stăpânească în inimile noastre” (Col. 3, 15).

4. Cu grijă, fiți atenți cum a descoperit Dumnezeu frumusețea păcii și o arată atât înflorind în proroci, cât și strălucind în apostoli și săltând în martiri. Nimic nu poate fi alcătuit fără pace, nici cele din cer, nici cele de pe pământ. Pace, gura legii! Pace, limba profeților! Pace, învățătura apostolilor! Pace, dorința martirilor și a profeților! Care este dorința profeților? „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace” (Is 26, 12). Împăratul (ceresc) a împlinit cererea. A fost nevoie ca el să semneze cererea și prin înscrisul (său) a răspuns adecvat cererii. El zice: „Ce vreți, (voi) care ați fost aduși împreună de evlavie?” „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace”. „Eu acord favoarea, semnez (cererea) și răspund”. Împăratul a semnat el însuși: „Împlinesc cererea voastră”. Spunând profeții „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace”, ce le răspunde [El] aceluia prin harul evanghelic? „Pacea mea dau vouă. Pacea mea las vouă” (In 14, 27). De ce „dau”? De ce „las”? De vreme ce tot cuvântul⁷⁷ lui Hristos este socotit atât după carne, cât și după dumnezeire, [El] a plecat după trup și a rămas după dumnezeire. A zis atât „las”, cât și „dau”. „Las” ca și cum ar fi fost înălțat (la cer). „Dau” ca și cum ar fi împreună-locuitor (pe pământ). Iar „pacea” a fost adăugată ca semn al misiunii⁷⁸ apostolilor. Căci precum permisele pentru drumul public⁷⁹ ar fi de neîncredere dacă nu ar fi pecetluite de mâna împărătească, la fel și alergarea apostolilor, dacă nu ar purta semnul păcii, nu ar avea puterea să treacă prin lumea plină de război. Isaia spune ce fel de semn de pace este (acesta): „Cât de frumoase sunt pe munți picioarele celor ce binevestesc, celor ce binevestesc pacea, celor ce binevestesc cele bune” (Is 52, 7). Ai văzut semnul păcii? Ascultă și începutul cuvântului evanghelic. Începutul cuvântului evanghelic (este) pace. Ascultă pe Mântuitorul zicând: „Iar dacă ați intra în vreo cetate ziceți: Pace casei acesteia” (Lc 10, 5). Pacea întărește sufletul preotului, dă (inimi) deschise celor ascultă. Căci strălucind înaintea cuvintelor, pacea luminează înțelegerea celor ce le ascultă. Datorită acestui vechi chip al preoției, Dumnezeu, îndumnezeind-o, a zis: „În

⁷⁶ ὁμόνοια.

⁷⁷ În manuscrisul ierusalimitean editat de Papadopoulos-Kerameus apare sintagma ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Sergey Kim preferă substituirea ei cu sintagma găsită în alt manuscris: ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος (4, 93).

⁷⁸ τοῦ δρόμου – lit. cursă, alergare.

⁷⁹ δημόσιου δρόμου – lit. drumul public. Expresia este consacrată pentru desemnarea *cursus publicus*, poșta imperială, respectiv rețeaua de drumuri gestionate de administrația imperială.

pace îndreptând este purtat cu Mine⁸⁰ și pe mulți i-a întors de la nedreptate pentru că buzele preotului au păzit cunoașterea și vor căuta legea din gura lui, pentru că este trimisul Domnului Atotțiitorul” (*Mal* 2, 6-7). Vedeți pacea [care este] căpăstrul preoției și zăbala, zăbala celor ce sunt struniți. Ești dispus să înveți alt lucru străin? Pacea [este] primul și vechiul nume al altarului. Căci la început era numit altarul păcii, de vreme ce toată vrajba și durerea și ura se dezlegau la altar. De la început Dumnezeu a rânduit numele de „pace” pentru altar. De ce aceasta? [Pentru că:] „Ghedeon a zidit altar Domnului și l-a numit Pacea Domnului⁸¹” (*Jud* 6, 24).

5. De ce vrei să descoperi hotarele evlaviei? Pacea este precum hotarul acelui loc mareț și întins, revendicat de mai mulți proprietari⁸². Hotarele ridicate arată că până la acesta se întinde dreptul de proprietate al unuia și că de acolo începe moștenirea celuilalt. Astfel, de vreme ce greșelile sau reușitele sufletelor omenești se situează între demoni și Hristos, Care a rânduit pacea, în timp ce unii iubesc pe Hristos și pacea Lui, iar alții aleargă spre demoni, cuvântul adevărului pune pacea ca hotar, ca să învățați că atât timp cât vedeți pacea, Hristos este Cel ce stăpânește. Cele din afara păcii [sunt] străine de Hristos. Pentru ce aceasta? Să îți spună David și să îți arate hotarele cel ce de la început a fost măsurător al evlaviei, cel ce spune „partea mea mi-a căzut între cei puternici și moștenirea mea este puternică” (*Ps* 15, 6). Acesta ne arată hotarele zicând: „Ierusalime laudă pe Domnul, laudă pe Dumnezeul tău Sioane, că a întărit stâlpii porților tale, a binecuvântat pe fiii tăi în tine, cel ce pune la hotarele tale pace” (*Ps* 147, 1-3).

6. Vezi hotarele păcii, hotare veșnice, la care au ajuns profeții și apostolii? Învăț-l și pe celălalt. Oarecând frații lui Iosif au fost suspectați că sunt spioni. Aceia neavând nici un cuvânt de apărare au alergat la unealta păcii: „Nu suntem spioni, suntem pașnici” (*Gen* 42, 31). Demult, fericitul David ridicând în înălțime puterea evlaviei și arătând care este forța⁸³ și puterea adevărului spune adresându-se cetății vechi și sfinte (a Ierusalimului): „Să fie pace în întăriturile tale și belșug în cei ce te iubesc” (*Ps* 121, 7). Și iarăși, dorind Dumnezeu să arate că resursele⁸⁴ se consumă în luptă și belșugul oamenilor este risipit, dar în cuvântul păcii aceștia sunt aduși laolaltă, a spus prin profetul Iezechiel: „Să le răsără mlădiță de pace și nu vor mai fi puțini”. Căci precum oamenii se înarmează împotriva fiarelor câmpului și, arătându-se complet înarmați, alungă de îndată fiarele, astfel, oricând ar apărea pacea războiul

⁸⁰ În ediția lui Papadopoulos-Kerameus apare ca și în Septuaginta μετ' ἐμοῦ (cu mine). Sever Voicu în versiunea online revizuită propune înlocuirea cu μεθ' ὑμῶν (cu voi) prezent în majoritatea manuscriselor, iar Sergey Kim susține varianta μεθ' ἡμῶν (4, 111).

⁸¹ Εἰρήνην κυρίου = Iahve-Șalom

⁸² διαφοροῖς δεσποτείαις ὑποβεβλημένῃς – lit. supus diferitelor proprietăți.

⁸³ τὰ νεῦρα – lit. tendoanele.

⁸⁴ τὰ πλήθη – lit. multitudinile.

se risipește, planurile diavolești se risipesc și oastea⁸⁵ diavolilor se împrăștie. Căci unde (este) pacea, acolo este alungată răutatea, precum sălbăticiunile [sunt izgonite] de cel sfânt. Pentru aceasta Dumnezeu a zis: „Voi încheia cu David legământul păcii și voi alunga fiarele sălbatice din țară” (Iez 34, 25). Pacea este ogorul adevărului și vița-de-vie a dreptății și râul evlaviei.

7. Vezi cum pacea a făcut Biserica dreaptă să o umple de râuri duhovnicești curgătoare. Vezi cum de pretutindeni multitudinile [darurilor] ce curg imită izvorârile râului bucurând cetatea lui Dumnezeu (Ps 45, 5). Și marea voastră bucurie ivită datorită păcii imită valurile mării, venind unul după altul și retrăgându-se unul din fața celuilalt și pornind netulburat unul către celălalt. [Dar] nu se disting [unul de celălalt] din cauza neînțelegerii, ci datorită concordiei (specifice) ordinii. Fii dispus să înveți aceasta din cele văzute și din cele scrise pentru că pacea imită râul: „pacea ta asemenea unui râu, iar dreptatea ta ca valurile mării” (Is 48, 18). Căci precum am mai spus, dumnezeiasca trâmbiță care a binevestit cuvântul păcii ne-a profetizat pe noi. Să urmăm astăzi și noi cuvântul păcii și [să o primim] ca și cum am deschide cu ambele mâni pentru ea porțile și să zicem „Ridicați porțile ca să intre neamul care păzește dreptatea și care păzește pacea, care este primit în loc de adevăr până în veci” (Is 26, 2). Căci și pacea este [deopotrivă] încărcătura (corăbiilor) și valurile mării și soarele strălucitor. Și de ce spun soare? Căci soarele nu strălucește atât de tare precum pacea Mântuitorului aprinde făclia. Căci văd soarele fiind supus rânduiei⁸⁶. Sfârșitul parcursului său aduce seara. Iar pacea lui Hristos este plină de lumină și strălucește ziua și luminează noaptea și se revarsă în veșnicie. Ascultă, că pacea nu luminează singură, nu se ridică să vină singură, ci ia împreună cu aceasta pe sora ei dreptatea. Ascultă-l pe profet când zice: „Va răsări în zilele lui dreptatea și mulțimea păcii” (Ps 71, 7). Și aducând încă altele din cele datorate iarăși ne spune: „Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat” (Ps 84, 11). Căci astfel ce altceva poate fi [asemenea] cu pacea și dreptatea pentru conducătorii în Hristos, care au primit episcopatul⁸⁷? Și această [nesiguranță a răspunsului], o iubitorilor de Hristos, este risipită de glasul profetic. Ascultă când Dumnezeu zice: „Voi da conducătorii tăi în pace și pe cârmuitorii tăi în dreptate” (Is 60, 17).

8. Prin urmare, pacea răsare! Să piară fiarele eretice! A răsărit pacea! Să fugă adunările sălbatice ale ereticilor! Căci, precum în timpul zilei fiarele nu au îndrăzneală, dar noaptea atacă fără frică, astfel și aceia ce nu suportă strălucirea păcii. De vreme ce când apare un mic nor oarecare al vrajbei, pacea nu este curmată, ci o umbrește, (iar) sălbăticiunile obișnuite cu noaptea au ieșit în beznă din vizuinile lor, aducându-și otrava caracteristică și împlinind (cuvântul) lui David: „pus-ai întuneric

⁸⁵ ἡ φάλαγξ – lit. falanga.

⁸⁶ μέτρον δουλεύοντα – lit. fiind rob măsurii.

⁸⁷ ἐπισκοπήν – lit. oficiul de a supraveghea.

și s-a făcut noapte, când vor ieși toate fiarele pământului, puii leilor mugesc ca să apuce” (*Ps* 103, 20-21) sufletul din dreapta credință (târându-l) în rea-credință, din credință în necredință, din adevăr în minciună. Dar precum odinioară – căci a folosit același exemplu – fiarele prinzând îndrăzneală doar noaptea, fug de strălucirea soarelui și se întorc în vizuinile⁸⁸ proprii, astfel și acum [se aude] glasul fericitului David: „soarele dreptății a răsărit și s-au adunat și în culcușurile lor se vor culca” (*Ps* 103, 22).

9. Să mulțumim lui Hristos, celui ce domolește (norul de) praf și picură stropii păcii și ai dreptății. Căci precum picăturile potolesc praful, astfel și stropii dreptății opresc vrajba și moleșeala. De unde și fericitul Isaia se roagă zicând „Cerule, bucură-te de sus și norii picură dreptatea” (*Is* 45, 8). Nimic din cele petrecute să nu tulbure (pe careva). „În ziua bunătăților este uitarea răutăților (*Sir* 11, 27). Nimeni să nu se tulbure, nimeni să nu zică „Trebuie să fie vrajbă în preoții lui Hristos?”. Căci nu am încetat să fim oameni, nu-i așa? Nu suntem adesea jigniți să auzim asta? Iată un exemplu în stare să te încurajeze. Nu îi insult pe sfinți – să nu fie –, ci din acelea scot la iveală cele petrecute.

10. A fost cândva sfadă între Pavel și Barnaba, dar nu considerăm partea unuia ca dreptate, iar a celuilalt ca nedreptate, pentru că fiecare parte avea ca scop evlavie⁸⁹. Iar cauza vrajbei dintre aceștia era următoarea. La [răspândirea] cuvântului evanghelic din Palestina până în Perga Pamfiliei li s-a alăturat un oarecare Marcu. Întrucât apoi apostolii s-au decis pentru o misiune încordată și cu sufletul neînduplecat de greutate și bătaii și pericole, separându-se de mergerea apostolilor (Marcu) a mers în Palestina, nu dezințându-se de Hristos, ci refuzând, cum s-a spus, marea călătorie. După aceasta s-au întors Pavel și Barnaba, împodobiți cu roadele evlaviei și încununați cu truda evlaviei și binevestind în Biserica din Ierusalim convertirea tuturor neamurilor (*FA* 15, 3). Întrucât toți laudau pe Pavel și Barnaba pentru aceste reușite, Marcu a fost împuns [de boldul invidiei], a fost atins la suflet. Potrivit acestui cuvânt s-a gândit atunci la sine zicând că: „dacă am fost tovarăș al lucrărilor, am ajuns deopotrivă tovarăș al laudei”. Căci deși mulți evită adesea virtuțile din pricina trudirilor, aleg [totuși] să muncească din greu de dragul reputației [câștigate] din acestea. Apoi ce a fost? Regretând Marcu a hotărât să se alăture din nou apostolilor dacă i se îngăduia. Barnaba aflându-l apoi pe Marcu îndreptat, l-a primit îndată pe el, dar Pavel l-a muștrat și a zis: „cel ce nu a mers împreună cu noi” (*FA* 15, 38) nu trebuie să fie primit în lucrarea Domnului. [Neînțelegerea] nu se iscă din nedreptate, ci din dreptate și prietenie. Pavel cerea ceea ce era drept, Barnaba prețuia omenia. Neînțelegându-se în opinie și deși erau în armonie în

⁸⁸ μόχθος – lit. trudiri, munci, chinuri.

⁸⁹ ἄλλ' ἐκάστου μέρους σκοπῶ εὐσεβείας δουλεύοντος – lit. ci întrucât fiecare parte era supusă țelului evlaviei.

privința evlaviei, au avansat într-atât în dispută, încât s-au despărțit unul de altul. Căci astfel s-a scris: Au fost separați unul de altul. S-au separat nu pentru credință, nu pentru înțâietate⁹⁰, ci din vrajbă omenească. Și a fost din iconomie că s-au separat. Barnaba primindu-l pe Marcu a mers pe drumul său. Iar Pavel luând pe Timotei a mers în propria misiune. Iar râvna lui Pavel l-a ajutat și pe Marcu. Căci cum l-a văzut pe acela astfel alungat din cauza nepăsării, s-a străduit cu râvnă și i-a acoperit cu purtarea cea de pe urmă⁹¹ indiferența cea dintâi. Prin urmare Marcu s-a asociat cu Barnaba lucrând cu râvnă și alergând. Iar Pavel a poruncit în biserici ca Marcu să nu fie primit nu pentru a-l face să sufere, ci pentru ca să lucreze cu mai mult zel. Când Sfântul Pavel l-a văzut pe Marcu pornind cu râvnă și apărându-se înaintea lui Dumnezeu prin (faptele bune) ce au urmat, a fost primul care și l-a alăturat. Și ce spune atunci? Un cuvânt: și îi reproșează sfântului Barnaba că l-a tratat pe Marcu ca văr și era dispus să-i ierte greșala ca unui văr. Căci ce zice? „Vă îmbrățișează Marcu, vărul lui Barnaba, în privința căruia ați primit porunci. De va veni, primiți-l pe el” (Col 4, 10).

11. Iar acum vechile (învățăminte) să aducă mângâiere în situația de față⁹². Dacă [a fost] vrajbă între Pavel și Barnaba, ce mirare [că este și] între noi? Dar precum atunci în cazul lui Marcu⁹³ a fost probată întoarcerea și a fost găsit vrednic prin iubirea de oameni, să fie primiți (și) aceia din situația de acum (Severian și Ioan). Să-l aibă pe Dumnezeu îndurător. Hristos îi va ierta pe toți și mă va milui și pe mine cu voi. Și să-l chemăm pe părintele (nostru) comun să ne pecetluiască cu cuvântul păcii, în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

⁹⁰ διαθέσει – lit. ordine.

⁹¹ τῷ δευτέρῳ δρόμῳ – lit. cea de-a doua alergare.

⁹² τῆν νέαν ὑπόθεσιν – lit. în noua situație.

⁹³ ὁ ἐν μέσῳ Μάρκος – lit. (fiind) Marcu în mijlocul (situației).